

Vývoj částek životního minima a jak dál

Systém pomoci v hmotné nouzi je formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Jedná se o systém, jehož prostřednictvím Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení.

- **Text: doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.**,
proděkan pro vědu a tvůrčí činnost,
Fakulta veřejných politik Slezské
univerzity v Opavě;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA,
prezident APSS ČR

Základním stavebním prvkem celého systému dávek pomoci v hmotné nouzi bylo definování životního minima pro různé životní situace. Zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu, proto byly stanoveny částky životního minima na krytí nákladů na zajištění osobních potřeb každého člena domácnosti a společných potřeb všech členů domácnosti. Na tento zákon navazoval zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, který stanovil podmínky nároku na tyto dávky. Největším nedostatkem toho systému byla skutečnost, že v některých případech vytvářel sociální past tím, že garantoval za poměrně snadno splnitelných podmínek trvalý příjem na úrovni, na kterou se zejména osoby s více dětmi a nízkou kvalifikací nemohly reálně dostat svými příjmy z výdělečné činnosti, což vedlo k nezájmu o přijetí hůře placené práce, navíc po řadu let v 90. letech byla úroveň minimální mzdy nižší než životní minimum jednotlivce.

V r. 2006 došlo ke změně konstrukce životního minima podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Tento zákon stanovil:

- životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb,
- existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Nově tedy částky životního ani existenčního minima nezahrnují nezbytné náklady na bydlení. Ochrana v oblasti bydlení je řešena v rámci systému státní sociální podpory poskytováním příspěvku na bydlení a v systému pomoci v hmotné nouzi doplněním na bydlení. Ukazuje se, že toto řešení – ve spojení se změnou konstrukce příspěvku na bydlení – nebylo šťastné, neboť přispělo k růstu cen nájemného a služeb spojených s bydlením.

Ke změně došlo rovněž i z hlediska samotného výpočtu částek životního minima. Částka životního minima jednotlivce v současné době činí 3 860 Kč měsíčně.

Pokud je osoba posuzována společně s jinými osobami, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob: částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 3 550 Kč, částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, je diferencována podle věku této osoby a činí:

- 3 200 Kč měsíčně u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem,

- 2 770 Kč měsíčně u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku,
- 2 420 Kč měsíčně u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku,
- 1 970 Kč měsíčně u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.

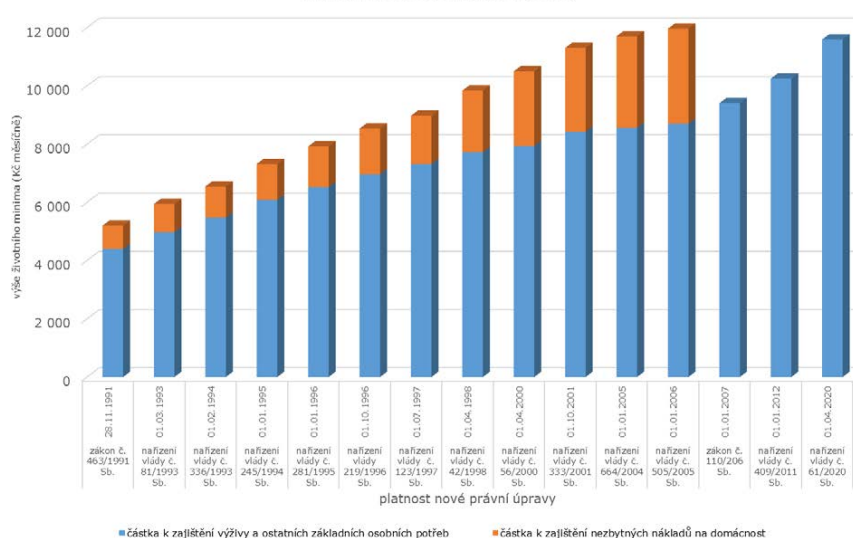
Částka existenčního minima osoby činí 2 490 Kč měsíčně.

Od počátku 90. let až do r. 2006 se v částkách životního minima výrazněji zvyšovaly částky upravující krytí nezbytných nákladů na domácnost, např. v případě čtyřčlenné rodiny se dvěma dětmi ve věku 6 a 10 let vzrostl podíl této částky na celkové výši životního minima tohoto typu rodiny z 15,4 % v r. 1991 na 27,3 % v r. 2006.

Je zřejmé, že v rámci očekávané reformy systému sociálních dávek je nutné znovu posoudit stávající konstrukci životního minima a zvážit návrat na jeho dvousložkovou konstrukci tak, jak tomu bylo do r. 2006. Obdobně se jako vhodné jeví přehodnotit konstrukci příspěvku na bydlení, jehož stávající konstrukce je jedním ze spouštěcích prvků růstu cen nájemného a služeb spojených s bydlením. ■

Je zřejmé, že v rámci očekávané reformy systému sociálních dávek je nutné znovu posoudit stávající konstrukci životního minima a zvážit návrat na jeho dvousložkovou konstrukci tak, jak tomu bylo do r. 2006.

Vývoj částek životního minima v letech 1991 - 2020
(čtyřčlenná rodina, dvě děti 6 a 10 let)

Pramen: vlastní zpracování